

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

МАЦЬКІВ Володимир Володимирович

УДК 336.64

**ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ**

Спеціальність 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

**АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук**

Чернігів – 2020

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника».

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент
Левандівський Омелян Тарасович,
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені
Василя Стефаника» Міністерства освіти і науки України,
завідувач кафедри фінансів.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Алексєнко Людмила Михайлівна,
Івано-Франківський навчально-науковий інститут
менеджменту Тернопільського національного
економічного університету
Міністерства освіти і науки України,
завідувач кафедри управління та адміністрування;

доктор економічних наук, професор
Онишко Світлана Василівна,
Університет державної фіскальної служби України,
завідувач кафедри фінансових ринків.

Захист відбудеться «28» лютого 2020 р. о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 79.051.04 Чернігівського національного технологічного університету за адресою: 14035, м. Чернігів, вул. Шевченка, 95, ауд. 318.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Чернігівського національного технологічного університету за адресою: 14035, м. Чернігів, вул. Шевченка, 95.

Автореферат розісланий «27» січня 2020 р.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
доктор економічних наук, професор**

В. В. Виговська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. На сучасному етапі розвитку України, що характеризується уповільненим технологічним поступом, динаміку її економічного зростання визначає ефективність функціонування аграрної сфери. Актуалізуються питання формування передумов для конкурентного та інноваційного розвитку такої сфери, що неможливо без достатнього рівня фінансового забезпечення. Мобілізація фінансових ресурсів у необхідних для вітчизняної аграрної сфери обсягах можлива лише за умови побудови раціональної організації фінансових відносин на всіх рівнях: від дрібних сільськогосподарських товаровиробників до великих аграрних холдингів і галузей аграрної сфери. Рух фінансових ресурсів відбувається в певних напрямках, вектор і величина яких обумовлюються цільовим призначенням їх використання через взаємини суб'єктів господарювання з іншими учасниками фінансової системи – державними, місцевими і приватними фінансовими та нефінансовими структурами за допомогою відповідної інфраструктури.

Сучасна вітчизняна практика формування та використання фінансового забезпечення в розвитку аграрної сфери характеризується нестабільністю дохідних джерел, невеликими їх обсягами, що недостатні для виконання покладених на цей інститут завдань. Зазначені проблеми загострюються в умовах волатильності національної валюти, дефіциту фінансових ресурсів, невирішеності питань земельної реформи, високою конкуренцією на зовнішньому та внутрішньому ринках, залежністю сільськогосподарських товаровиробників від природно-кліматичних умов. Усе це зумовлює необхідність наукового обґрунтування ефективних форм та методів залучення перспективних та незадіяних джерел фінансування суб'єктів аграрної сфери для досягнення високих показників їхньої фінансово-господарської діяльності та забезпечення фінансової стабільності аграрної сфери України загалом.

Теоретичні та практичні аспекти фінансового забезпечення досліджували закордонні науковці: О. Азриліян, Г. Арнольд, А. Бабич, С. Барулін, З. Боді, С. Большаков, Ю. Брігхем, Т. Василевська, А. Зелль, Б. Коласс, Н. Колчина, Р. Мертон, Д. Моляков, Л. Павлова, Л. Перрідон, М. Романовський, В. Родіонова, М. Фісенко, Дж. Ван Хорн, У. Шарп та ін.

Проблемні питання формування фінансового забезпечення суб'єктів аграрної сфери висвітлені в наукових працях таких вітчизняних учених, як Л. Алексеєнко, І. Бланк, В. Виговська, О. Гудзь, С. Гуткевич, М. Дем'яненко, В. Дем'янишин, М. Забаштанський, І. Зятковський, Н. Карданська, В. Ільчук, О. Кириленко, М. Крупка, П. Лайко, О. Левандівський, В. Маргасова, С. Онишко, В. Опарін, Г. Партін, А. Поддєрьогін, Н. Прокопенко, Л. Сідельникова, П. Стецюк, Н. Танклевська, І. Ткачук, Л. Худолій, С. Юрій.

Відаючи належне вагому внеску цих учених в опрацювання окресленої проблем, вважаємо за потрібне вказати на необхідність подальшого теоретичного осмислення та уточнення окремих питань щодо фінансового забезпечення аграрної сфери України. Зокрема, вивчення та обґрунтування потребують структурні характеристики фінансових ресурсів суб'єктів аграрної сфери, механізм їх мобілізації, перспективні напрями фінансування вітчизняної аграрної сфери та шляхи забезпечення її фінансової стабільності. Отже,

актуальність і практична значущість окреслених питань обумовили вибір теми дисертаційної роботи, визначення її мети, завдань, структури та змісту.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження є складовою частиною науково-дослідної роботи кафедри фінансів економічного факультету ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» в межах держбюджетної теми «Формування ефективної моделі управління фінансовими ресурсами національної економічної системи» (номер державної реєстрації № 0115U007237).

Внесок здобувача полягає в розробці науково-практичних пропозицій щодо вдосконалення фінансового забезпечення розвитку аграрної сфери України.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є поглиблення теоретико-методичних положень і розробка на цій основі прикладних рекомендацій щодо вдосконалення фінансового забезпечення аграрної сфери України для формування необхідних умов її розвитку.

З огляду на мету дослідження в роботі поставлені та вирішені такі завдання:

- узагальнити теоретичні основи та уточнити змістовне наповнення фінансового забезпечення аграрної сфери;
- виявити сутність та охарактеризувати структурні елементи механізму фінансового забезпечення розвитку аграрної сфери України;
- систематизувати методичні підходи до оцінювання стану фінансового забезпечення та надати рекомендації щодо їх застосування суб'єктами аграрної сфери;
- надати комплексну оцінку стану та тенденцій розвитку аграрної сфери України;
- охарактеризувати структуру джерел фінансування вітчизняної аграрної сфери та ефективність їх використання;
- обґрунтувати доцільність розробки фінансової стратегії розвитку аграрної сфери України та визначити її складові компоненти;
- надати науково-прикладні рекомендації щодо перспективних форм фінансування розвитку вітчизняної аграрної сфери;
- розробити комплекс пропозицій щодо нарощення обсягів фінансування аграрної сфери України для використання резервів стратегічного розвитку.

Об'єкт дослідження – сукупність фінансово-економічних відносин, що виникають в процесі розвитку аграрної сфери.

Предмет дослідження – теоретичні та науково-практичні засади фінансового забезпечення розвитку аграрної сфери України.

Методи дослідження. У процесі дослідження використано сукупність загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, зокрема: історичний та документальний аналіз – для визначення концептуальних основ фінансового забезпечення суб'єктів господарювання в аграрній сфері; аналіз, синтез та метод групування – для систематизації джерел фінансування сільськогосподарських товаровиробників; порівняльний метод, статистико-

економічний, структурний аналіз та аналіз динамічних рядів – для дослідження сучасного стану функціонування фінансового забезпечення суб'єктів господарювання; графічний та табличний методи – для представлення результатів аналізу; методи абстрагування та узагальнення – для формулюванні висновків та пропозицій.

Інформаційною базою дослідження є нормативно-правові акти у сфері фінансування суб'єктів господарювання в аграрній сфері, дані Міністерства фінансів України, Державної служби статистики України, Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, а також науково-дослідні роботи наукових та освітніх установ України, наукові публікації вітчизняних та закордонних науковців, що стосуються обраної теми, власні напрацювання автора, ресурси мережі Інтернет.

Наукова новизна отриманих результатів. Основні результати дослідження, які становлять його наукову новизну й виносяться на захист, полягають у наступному:

удосконалено:

– науково-теоретичні засади та методичні положення з оцінювання стану фінансового забезпечення суб'єктів господарювання аграрної сфери в частині обґрунтування логічної послідовності такого вимірювання, перевагою якого є синтез традиційних підходів до визначення ефективності формування та використання джерел фінансування та інструментів прогнозування їх змін у майбутніх періодах. Це сприятиме науковій аргументації пропозицій щодо стратегічних напрямів нарощування обсягів фінансового забезпечення аграрної сфери та дозволить оперативно виявляти фінансові резерви її стратегічного розвитку;

– науково-організаційні підходи щодо доцільності використання суб'єктами аграрної сфери мезонінного фінансування як гібридної форми задоволення потреби у фінансових ресурсах свого розвитку, що на противагу усталеним підходам дозволить отримати позитивний ефект від використання характеристик боргової та інвестиційної форм фінансування, диверсифікувати фінансові ризики, при цьому зберегти управлінську автономію;

– теоретичні контури механізму фінансового забезпечення суб'єктів аграрної сфери, який пропонується розглядати як послідовне вирішення стратегічних і тактичних завдань, спрямованих на залучення фінансових ресурсів у розвиток аграрної сфери та її суб'єктів господарювання на основі системного поєднання методичної та інструментальної складової з урахуванням особливостей функціонування такої сфери та поточного стану економічного простору. Це сприятиме зміні підходів до формування фінансового забезпечення розвитку аграрної сфери та отримати достатній обсяг фінансових ресурсів для її розширеного відтворення;

набули подальшого розвитку:

– поняттєве поле фінансової науки в частині уточнення економічного змісту фінансового забезпечення аграрної сфери, яке запропоновано розглядати в системному вимірі з виокремленням його атрибутивних характеристик. Це

дозволило поглибити розуміння особливостей формування фінансового забезпечення суб'єктів господарювання аграрної сфери та посилити ступінь теоретичного обґрунтування висновків щодо його вдосконалення;

– концептуальні положення формування фінансової стратегії розвитку аграрної сфери в частині окреслення сукупності її структурних та функціональних елементів, які, на відміну від поширених, узгоджують процеси мобілізації, використання фінансових ресурсів для реалізації цільових орієнтирів функціонування такої сфери. Це дозволить ідентифікувати потреби аграрної сфери у фінансуванні, акумулювати необхідний обсяг фінансових ресурсів та раціонально використати для досягнення необхідного рівня ефективності, стійкості та конкурентоспроможності зазначеної сфери вітчизняної економіки;

– науково-практичні рекомендації щодо забезпечення економічного зростання аграрної сфери України, що ґрунтується на застосуванні багатоваріантного моделювання сценаріїв, форм, методів та засобів фінансового забезпечення суб'єктів господарювання аграрної сфери для покриття поточних потреб бізнесу і здійснення капітальних витрат. Такий підхід дозволяє науково обґрунтовано планувати надходження та видатки, а також більш точно оцінювати їх ефективність.

Практичне значення одержаних результатів. Основні наукові положення дисертації доведені до рівня методичних узагальнень і прикладного інструментарію, що дає змогу аграрним підприємствам вирішувати проблеми формування ефективної політики фінансування діяльності та її розвитку в умовах мінливого конкурентного середовища.

Науково-методичні розробки та рекомендації щодо покращення якості залучення та використання джерел фінансування, формування резервів підвищення ефективності фінансування діяльності аграрних підприємств схвалено Департаментом агропромислового розвитку Івано-Франківської обласної державної адміністрації (довідка № 14/01 від 15.01.2020 р.). Наукові положення дисертаційної роботи рекомендовані до практичного застосування в діяльності аграрних підприємств, зокрема Кооперативного об'єднання «Файні Газди» Тернопільської області (довідка № 21 від 23.09.2019 р.), Фермерського господарства «Горука І. В.» Снятинського району Івано-Франківської області (довідка № 8 від 27.05.2019 р.); Фермерського господарства «Заріччя» Косівського району Івано-Франківської області (довідка № 6-02/18 від 19.03.2019 р.).

Теоретичні узагальнення з проблем фінансового забезпечення використовуються в навчальному процесі економічного факультету ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» при викладанні дисциплін «Фінанси підприємств», «Аналіз і управління фінансовими активами», «Фінансовий менеджмент», «Податковий менеджмент» (довідка № 0-23/257 від 26.09.2019 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаною науковою працею. Усі результати дослідження, обґрунтовані пропозиції теоретичного, методичного та практичного характеру отримані

автором особисто, що підтверджується його науковими публікаціями. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у роботі використано лише ті ідеї і положення, що є результатом особистих досліджень автора.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та наукові результати дисертаційної роботи доповідались та отримали позитивну оцінку на міжнародних науково-практичних конференціях, зокрема: Міжнародній науково-практичній конференції молодих вчених «Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна візія та виклики глобалізації» (м. Тернопіль, 2014 р.); Міжнародній конференції «Наука і сучасність: виклики XXI століття» (м. Київ, 2014 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Теоретичні та прикладні аспекти розвитку аграрного бізнесу України» (м. Тернопіль, 2015 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Прикладна економіка – від теорії до практики» (м. Тернопіль, 2015 р.); II Міжнародній науково-практичній конференції «Стратегія збалансованого використання економічного, технологічного та ресурсного потенціалу країни» (м. Кам'янець-Подільський, 2016 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Прикладна економіка – від теорії до практики» (м. Тернопіль, 2016 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Прикладна економіка – від теорії до практики» (м. Тернопіль, 2017 р.); IV Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури: виклики постіндустріальної економіки» (м. Львів, 2017 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «The Economic and Social Development of Ukraine in the XXI Century: The National Vision and Challenges» (USA, 2017); VII Всеукраїнській науково-практичній конференції «Фінансово-економічний розвиток України в умовах трансформаційних перетворень» (м. Тернопіль, 2018 р.); III Міжнародній науково-практичній конференції «Стратегії та інновації: актуальні управлінські практики» (м. Кривий Ріг, 2018 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Цифрова економіка: тренди та перспективи» (м. Тернопіль, 2018 р.).

Публікації. Результати дисертаційного дослідження опубліковані у 19 працях загальним обсягом 6,70 друк. арк., з яких особисто автору належить 6,70 друк. арк., у тому числі: 1 розділ у колективній монографії обсягом 0,81 друк. арк., 6 статей у фахових виданнях України обсягом 3,53 друк. арк., зокрема 6 – у виданнях, що включені до міжнародних наукометричних баз даних, 12 праць апробаційного характеру обсягом 2,36 друк. арк.

Структура роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації становить 226 сторінок. Основний зміст дисертації викладено на 203 сторінках. Робота містить 24 таблиці, 16 рисунків, 6 додатків, розміщених на 11 сторінках. Список використаних джерел налічує 182 найменування і розміщений на 12 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано вибір теми з огляду на її актуальність, визначено мету і завдання дослідження, його об'єкт і предмет, окреслено методи, інформаційну базу й методологічні засади дослідження. Розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, а також подано дані про апробацію результатів дослідження.

У першому розділі «**Теоретико-методичні засади фінансового забезпечення розвитку аграрної сфери**» узагальнено теоретичні підходи до визначення суті та складових фінансового забезпечення; визначено та розкрито особливості фінансового забезпечення аграрної сфери; розглянуто методичні положення оцінювання стану фінансового забезпечення.

Огляд досліджень науковців дав змогу встановити, що переважна більшість із них розглядає фінансове забезпечення з таких позицій: як особливий процес утворення капіталу суб'єкта господарювання в усіх його формах на основі використання сукупності форм і методів, принципів і умов фінансового забезпечення простого й розширеного відтворення; як елемент системи фінансового управління, спрямований на перетворення фінансових ресурсів у капітал у грошовій формі за допомогою залучення грошових коштів та їх використання на певні цілі діяльності, основою якого є такий фінансовий метод як фінансування, а регулятором функціонування – елементи фінансового механізму. Це стало основою для формування авторської позиції щодо розкриття змісту фінансового забезпечення аграрної сфери, яке пропонується розглядати в системному вимірі як сукупність взаємопов'язаних об'єктів, суб'єктів, форм, джерел та інструментів фінансування аграрної сфери, взаємодія яких має відповідати вимогам ефективності (рис. 1). Поняття ефективності фінансового забезпечення включає в себе оцінку досягнутого результату відповідно до запланованих показників, а також зіставлення витрачених фінансових ресурсів у кількісному і якісному аспектах із відповідним представленням досягнутих результатів.

Автор дійшов до висновку, що фінансове забезпечення як система може бути репрезентовано через сукупність таких підсистем: інформаційна (сукупність інформації, що характеризує предметні та суб'єктивні умови фінансування аграрної сфери); нормативно-правова (сукупність нормативно-правових актів, що регулюють фінансування аграрної сфери); організаційно-адміністративна (кадрове забезпечення); інституціональна (суб'єкти господарювання аграрної сфери, органи державного управління, фінансово-кредитні установи тощо); функціонально-економічна (форми, методи та інструменти фінансування). У межах теоретичного конструювання фінансового забезпечення в системній площині обґрунтовано доцільність розробки стратегії фінансового забезпечення розвитку аграрної сфери України, а також планування тактичних дій для її реалізації. Вагомість такої стратегії для забезпечення кількісного та якісного зростання показників функціонування аграрної сфери зумовлена такими обставинами: вплив аграрної сфери на стан економіки країни та її продовольчу безпеку; складність її структури; масштабність фінансування з огляду на частку аграрної сфери у вітчизняній економіці.

Рис. 1. Сутність, зміст та принципи фінансового забезпечення аграрної сфери України

Джерело: побудовано автором.

Ефективне управління фінансовим забезпеченням аграрної сфери можливе за наявності дієвого механізму, який є множиною форм і методів впливу на фінансові процеси, спрямований на досягнення цілей фінансування такої сфери та здатний оперативно адаптуватися до змін на світовому ринку аграрної продукції та умов економічного середовища через мінімізацію зовнішніх і внутрішніх ризиків. Вибір інструментів фінансування суб'єктів господарювання аграрної сфери обумовлений цілями та напрямками їх використання.

Модернізація механізму фінансового забезпечення аграрної сфери має відбуватись через пошук, вдосконалення та поєднання таких його елементів, які дозволять організувати фінансування аграрної сфери в необхідних обсягах та на максимально вигідних умовах. У роботі обґрунтовано ключові положення побудови механізму фінансового забезпечення аграрної сфери, зокрема: збалансування вартості та обсягів фінансових ресурсів за критерієм економічної раціональності; комплексність фінансового планування і звітування з

обов'язковим вимірюванням фінансового результату: розрахункового, планового, звітного.

Для ідентифікації загроз фінансового забезпечення аграрної сфери виділено п'ять груп показників: 1) аналіз ліквідності; 2) аналіз поточної діяльності; 3) аналіз фінансової стійкості; 4) аналіз рентабельності; 5) аналіз стану та діяльності на ринку капіталів. Зазначений підхід дає змогу більш глибоко виявити природу походження та особливості впливу як ендогенних, так і екзогенних загроз фінансового забезпечення.

Здійснене вивчення змісту фінансового забезпечення аграрної сфери, принципів, механізму їх реалізації дозволило обґрунтувати пріоритети його вдосконалення та раціоналізації, зокрема: цілі фінансової політики аграрної сфери повинні бути обґрунтовані й інтегровані в систему довгострокової стратегії економічного і соціального розвитку держави; розвиток державно-приватного партнерства, активна участь органів влади всіх рівнів у формуванні інфраструктури розвитку аграрної сфери економіки; забезпечення прозорості грошових потоків та зниження трансакційних витрат суб'єктів господарювання аграрної сфери; використання всього арсеналу інструментів системи управління фінансовими ризиками з метою нейтралізації їх дії в умовах економічної нестабільності й перманентності криз.

У другому розділі «**Аналіз фінансового забезпечення розвитку аграрної сфери України**» проведено оцінювання тенденцій та суперечностей розвитку аграрної сфери України; здійснено структурно-параметричний аналіз фінансування суб'єктів господарювання аграрної сфери; надано оцінку використання фінансових ресурсів в аграрній сфері.

У процесі дослідження ідентифіковано основні тенденції фінансового забезпечення розвитку аграрної сфери України. Комплексне вивчення головних трендів функціонування суб'єктів господарювання аграрної сфери дозволило зробити висновок про її провідну роль у формуванні кількісних показників національної економіки. Зокрема, виробництво продукції у вітчизняній аграрній сфері у 2018 р. відносно 2017 р. зросло на 7,8 %, а в 2018 р. індекс сільськогосподарської продукції становив 107,8 %. Спостерігається стійка тенденція до зростання кількості юридичних та фізичних осіб, які здійснюють підприємницьку діяльність у цій сфері. Структура виробництва аграрних підприємств демонструє перерозподіл господарської активності до рослинництва, продукції якого виробляється майже втричі більше, ніж тваринництва. Частка продукції тваринництва становить 28,0 %. Виявлена диспропорція продовжує поглиблюватися.

Встановлено, що основними джерелами фінансування господарської діяльності сільськогосподарських підприємств є: власні фінансові ресурси, банківське кредитування, лізингові операції, державне фінансування, іноземні інвестиції тощо. Вони мають вагомий прямо пропорційний вплив на показники розвитку суб'єктів господарювання. Якісне, своєчасне фінансове забезпечення підприємств аграрної сфери необхідними фінансовими ресурсами є важливим чинником для розширення матеріальної бази виробництва, переробки та зберігання продукції.

Аграрні підприємства України демонструють позитивну динаміку в мобілізації фінансових ресурсів та ефективності їх використання (табл. 1). Максимальний обсяг фінансових ресурсів у 2016 р. становив 1538,2 млн грн. Обсяг банківського кредитування сільськогосподарських підприємств зріс з 25,1 млрд грн у 2015 р. до 44,2 млрд грн у 2017 р., нерозподілений прибуток зріс відповідно з 191,5 млрд грн до 319,2 млрд грн. Це свідчить про те, що аграрна сфера має певні особливості, що впливає на формування фінансових ресурсів, до яких можна віднести такі: сезонність, значна тривалість виробничого циклу, висока потреба в кредитних ресурсах, використання орендованої землі.

Таблиця 1

**Основні показники розвитку суб'єктів господарювання
аграрної сфери України**

Показник	Рік			
	2010	2015	2016	2017
Обсяги виробництва, млрд грн (у цінах 2010 р.)	94,1	132,0	145,1	140,5
Операційний прибуток від реалізації с/г продукції, послуг млрд грн	24,1	144,3	118,0	101,1
Обсяг фінансових ресурсів, млн грн	173,0	686,2	1538,2	915,0
Обсяг банківського кредитування, млрд грн	11,1	25,1	34,5	44,2
короткострокових	7,5	23,7	31,2	36,5
середньострокових	2,5	0,6	2,8	6,9
довгострокових	1,1	0,8	0,5	0,8
Обсяг державної підтримки, млрд грн	4,8	4,7	7,1	5,2
Обсяг іноземних інвестицій, млрд грн	5,5	14,8	13,1	16,4
Обсяг лізингових операцій, млрд грн	3,8	6,9	5,5	5,6
Нерозподілений прибуток, млрд грн	42,3	191,5	264,8	319,2

Джерело: складено автором на основі даних Державної служби статистики України.

Аналізуючи структуру джерел фінансового забезпечення аграрної сфери України у 2010-2017 рр., слід відзначити, що загалом у питомій вазі показників залишається стійка тенденція до зміни довгострокових зобов'язань та забезпечення з 13,5 % у 2010 р. до 7,2 % у 2017 р., збільшення поточних зобов'язань та забезпечення з 32,1 % у 2010 р. до 43,1 % у 2017 р. Власний капітал підприємств зменшився з 51,7 до 46,8 %, хоча в грошовому виразі відбулося його збільшення, як і загалом по всіх джерел фінансування.

Зазначено, що відбулося погіршення якості кредитного портфеля аграрної сфери: постійно зростає питома вага короткострокових кредитів за рахунок зниження частки довгострокових. Сьогодні кредитується лише операційна діяльність сільськогосподарських підприємств, але й при цьому існує дефіцит у ресурсному забезпеченні їхніх виробничих потреб. Дослідженням встановлено, що ключовою перешкодою для залучення нових кредитів суб'єктами господарювання аграрної сфери є високі ставки за кредитами; надмірні вимоги до застави; наявність інших джерел фінансування; посилення впливу коливань курсу гривні до іноземних валют.

З'ясовано, що обсяги фінансування суб'єктів господарювання через товарний кредит у 2017 р. становило 28 %, банківський кредит використовують 4 % для покриття виробничих операційних витрат. Встановлено, що розвиток

банківського кредитування суб'єктів господарювання аграрної сфери стримується зростанням плати за кредит, зокрема до 20–28 % по кредитах у національній валюті та 15 % – в іноземній. Зниження вартості капіталу, розробка кредитних інструментів і послуг, як і вдосконалення підходів ризик-менеджменту з урахуванням специфіки сільськогосподарського виробництва сприятимуть подальшому розвитку банківського кредитування аграрного бізнесу.

Водночас відзначено позитивні тенденції, що характеризували здійснення фінансування аграрної сфери і полягали у впровадженні системи пільгового кредитування сільськогосподарських підприємств, згідно з якою здешевлення кредитів здійснювалося в режимі кредитної субсидії та передбачало субсидування частини плати (відсотків) за використання кредитів, наданих банками в національній та іноземній валютах. Компенсація надавалася за кредитами, залученими для покриття виробничих витрат, пов'язаних із закупівлею паливно-мастильних матеріалів, насіння, мінеральних добрив, засобів захисту рослин, кормів, ветеринарних препаратів, молодняку сільськогосподарських тварин та птиці, обладнання для тваринницьких ферм протягом 2001-2013 рр. і 2015-2018 рр.

У роботі обґрунтовано, що визначальною умовою ефективної роботи суб'єктів господарювання є власні фінансові надходження, що можуть формуватися в результаті внутрішніх грошових потоків у вигляді чистого доходу від звичайної і амортизаційної діяльності та зовнішніх – пайових внесків засновників (акціонерів), цільових надходжень, безоплатної фінансової допомоги.

У третьому розділі **«Напрями вдосконалення фінансового забезпечення розвитку аграрної сфери України»** розроблено концептуальні засади вдосконалення фінансового забезпечення розвитку аграрної сфери в умовах трансформації економіки; обґрунтовано напрями активізації залучення фінансових ресурсів у вітчизняну аграрну сферу; вироблено рекомендації щодо напрямів нарощення обсягів фінансування аграрної сфери України для використання резервів стратегічного розвитку.

Для якісного вдосконалення фінансового забезпечення функціонування аграрної сфери обґрунтовано необхідність формування відповідної фінансової стратегії, що визначає довгострокові цілі і способи їх досягнення на основі мобілізації та використання фінансових ресурсів. Зазначено, що залежно від рівня прийнятих стратегічних рішень можна виділити такі фінансові стратегії суб'єктів господарювання аграрної сфери України: загальні (корпоративні) фінансові стратегії, що забезпечують формування загального напрямку фінансового розвитку економічної системи загалом; конкурентні фінансові стратегії розробляються конкретними підрозділами підприємства, з метою забезпечення ефективного фінансування бізнес-планів розвитку окремих процесів, напрямів і підрозділів; функціональні фінансові стратегії розробляються і реалізуються в інтересах окремих служб підприємства.

Запропоновано здійснювати оцінювання реалізації фінансової стратегії за такими змінними: темпи збалансованого приросту обсягу продажів; рентабельність власного капіталу; коефіцієнт капіталізації прибутку; рентабельність активів, чиста рентабельність продажів; оборотність активів; показник співвідношення позикового і власного капіталу. Це дасть змогу встановити залежність між змінними й темпами приросту обсягу продажів.

Констатовано, що проблеми ефективного управління фінансовим забезпеченням діяльності підприємств аграрної сфери вимагають постійного пошуку оптимальних форм, методів і механізмів, що відповідають потребам самих підприємств, пріоритетам економічної політики і формування передумов для економічного зростання з метою покриття поточних потреб бізнесу і здійснення капітальних витрат. Проведені в роботі дослідження особливостей формування фінансових ресурсів в аграрній сфері стали підґрунтям для висновку про те, при виборі джерела фінансового забезпечення підприємствами аграрної сфери не враховуються підходи до управління його складовими та напрямками їх використання. Встановлено, що важливе значення відіграють: цілі фінансування; форма (умови) фінансування; тривалість фінансування; джерело фінансування (табл. 2).

Таблиця 2

Типологія схем фінансування відповідно до цілей суб'єктів господарювання

Типи фінансування	Цілі фінансування
1. Фінансування капітальних вкладень (інвестицій)	- розробка нових типів продукції (технологій); - розвиток виробничої бази; - поліпшення системи збуту (розвиток бренду, створення дистрибуторської мережі); - вертикальна або горизонтальна інтеграція; - оптимізація бізнес-процесів.
2. Фінансування, пов'язані з оптимізацією платіжного обороту	- підвищення ліквідності та стійкості платіжного обороту; - прискорення оборотності поточних активів; - мінімізація ризиків неплатоспроможності й банкрутства; - оптимізація джерел фінансування.
3. Фінансування, пов'язані з організаційними процесами	- розширення обсягів виробництва і реалізації продукції (виконання робіт, надання послуг) за допомогою участі в тендерах і конкурсах на право укладення різних угод (наприклад, концесійних угод)
4. Фінансування наукомістких і ризикових проектів	- розширення виробництва; - створення / освоєння конкурентоспроможної продукції та сучасних безпечних і ресурсозберігаючих технологій.
5. Фінансування, пов'язані з зовнішньоторговельними операціями	- стимулювання зростання обсягів продажів; - розширення зовнішніх ринків збуту; - зниження вартості фінансування зовнішньоторговельних операцій.
6. Різновекторне диверсифіковане фінансування	- залучення достатнього обсягу фінансових ресурсів в розрізі основних цілей діяльності підприємства.
ЗБІЛЬШЕННЯ ВАРТОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	

Джерело: складено автором.

У роботі запропоновано для забезпечення фінансовими ресурсами аграрної сфери використовувати мезонінне фінансування, що поєднує в собі характеристики різних форм фінансування, і передбачає не тільки комбінацію власних і позикових джерел фінансування, а й поєднання кредитної форми фінансування з акціонерною, а також використання цінних паперів та/або похідних фінансових інструментів у процесі здійснення угоди. Це передбачає дві частини, що дають синергетичний ефект: боргову і часткову, при цьому боргова частина присутня завжди, а часткова частина може бути і не реалізована через певні обставини.

Боргова частина мезоніну представлена саме банківським кредитом, однак замість нього може виступати і позика від третіх осіб. Банк може видавати кредити під забезпечення матеріальних активів, у рахунок майбутнього врожаю або випущеної продукції. Окрема частина мезоніну повинна бути представлена таким фінансовим інструментом, який буде надавати своєму власникові право на придбання акцій сільськогосподарського підприємства у разі настання певних обставин і протягом певного часу за заздалегідь встановленою ціною. У ролі такого фінансового інструменту можуть виступати опціони (як похідні фінансові інструменти) і опціони емітента (як цінні папери).

З метою формування дієвої системи протидії загрозам у процесі формування фінансового забезпечення суб'єктів аграрної сфери запропоновано зосередити увагу на управлінні фінансовою стійкістю як важливим підсумковим показником, що характеризує фінансовий стан підприємства загалом, а також володіє ознаками системності та комплексності. Таке управління повинно здійснюватися в розрізі економічних, фінансових та організаційних аспектів діяльності та реалізовуватись через постачальницько-збутову політику; фінансову політику, яка опосередковує аналіз грошових потоків, вибір стратегії залучення зовнішніх ресурсів, управління дебіторською та кредиторською заборгованістю; облікову та податкову політики, що передбачають контроль і управління витратами; кредитну політику, спрямовану на визначення загального обсягу й умов залучення позикових коштів.

Окреслені пропозиції дозволять сформувати якісно новий підхід до фінансового забезпечення аграрної сфери України, який ґрунтується на дифузії ефективних традиційних практик управління мобілізацією та використанням фінансових ресурсів та прогресивних, модернізованих форм фінансування такої сфери.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення і запропоновано нове вирішення важливого наукового завдання – поглиблення теоретико-методичних положень фінансового забезпечення аграрної сфери України, а також розробки на цій основі практичних рекомендацій щодо визначення напрямів його вдосконалення. Результати дослідження дозволили сформулювати такі висновки:

1. Критичне осмислення наукових поглядів на визначення сутності фінансового забезпечення дозволило встановити такі основні точки зору: 1) це особливий процес утворення капіталу суб'єкта господарювання у всіх його формах; 2) це елемент системи фінансового управління. Джерела фінансування можуть бути поділені на дві великі групи: самофінансування, яке зумовлене фінансовими можливостями самого підприємства, і зовнішнє, здійснюване на основі повернення і неповернення фінансових коштів, отриманих підприємством від сторонніх осіб і установ. Це дозволило запропонувати уточнення змісту фінансового забезпечення аграрної сфери, яке пропонується розглядати в системному вимірі як сукупність взаємопов'язаних об'єктів, суб'єктів, форм, джерел та інструментів фінансування аграрної сфери, взаємодія яких має відповідати вимогам ефективності. Серед таких критеріїв запропоновано: порівняння фактичних та запланованих результатів; зіставлення витрачених фінансових ресурсів у кількісному і якісному аспектах із кількісним і якісним вираженням досягнутих результатів.

2. Грунтуючись на положеннях системного підходу було обґрунтовано описативну конструкцію системи фінансового забезпечення через сукупність таких підсистем: інформаційної; нормативно-правової; організаційно-адміністративної; інституціональної; функціонально – економічної. Дієвість окресленої системи залежить від функціонування відповідного механізму, який розглянуто через множину форм і методів впливу на фінансові процеси, спрямований на досягнення цілей фінансування такої сфери. Враховуючи загальний науковий підхід до змісту фінансового механізму, було окреслено можливості його адаптації до специфіки галузі для цілей впровадження в процес фінансового забезпечення функціонування аграрних підприємств. Вибір інструментів фінансування суб'єктів господарювання аграрної сфери обумовлений цілями та напрямками їх використання.

3. У роботі наголошено на необхідності теоретичного обґрунтування та організаційно-методичного впорядкування положень з оцінювання стану фінансового забезпечення аграрної сфери. Аналіз тенденцій та ефективності фінансового забезпечення такої сфери необхідно здійснювати в розрізі п'яти груп показників: 1) аналіз ліквідності; 2) аналіз поточної діяльності; 3) аналіз фінансової стійкості; 4) аналіз рентабельності; 5) аналіз стану та діяльності на ринку капіталів. Отримані дані дозволять охарактеризувати природу походження та особливості впливу як ендогенних, так і екзогенних загроз фінансового забезпечення. При цьому базовими параметрами при аналізі фінансового забезпечення можуть бути: значення показників за попередні періоди; середньогалузеві значення показників; значення показників аналогічних підприємств; державні нормативи і рекомендовані показники.

4. За результатами дослідження фінансово-економічних відносин, що виникають в процесі розвитку аграрної сфери України, зроблено висновок про зростання кількості суб'єктів підприємницької діяльності у цій сфері, вказано на переважання виробництва рослинницької продукції. Частка продукції тваринництва становить усього 28,0 % та демонструє тенденцію до скорочення. Виробництво продукції у вітчизняній аграрній сфері у 2018 р. відносно 2017 р. зросло на 7,8 %, а в 2018 р. індекс сільськогосподарської продукції становив

107,8 %. Незважаючи на позитивні тренди, у функціонуванні аграрної сфери спостерігаються такі проблеми: відсутність системності у формуванні фінансових ресурсів, низький рівень інноваційної складової у виробництві аграрної продукції, недосконалість відповідного нормативно-правового забезпечення, нерівномірний розподіл пільг та державної підтримки внаслідок відсутності чіткої стратегії розвитку аграрної сфери тощо.

5. Моніторинг структури джерел фінансового забезпечення аграрної сфери України у 2010-2017 рр. засвідчив, що в питомій вазі показників залишається стійка тенденція до зміни довгострокових зобов'язань та забезпечення з 13,5 % у 2010 р. до 7,2 % у 2017 р., збільшення поточних зобов'язань та забезпечення з 32,1 % у 2010 р. до 43,1 % у 2017 р. Власний капітал підприємств зменшився з 51,7 до 46,8 %, хоча в грошовому виразі відбулося його збільшення, як і загалом по всіх джерел фінансування. Відбулося погіршення якості кредитного портфеля аграрної сфери: постійно зростає питома вага короткострокових кредитів за рахунок зниження частки довгострокових. Сьогодні кредитується лише операційна діяльність сільськогосподарських підприємств, але і при цьому існує дефіцит у ресурсному забезпеченні їхніх фінансово-виробничих потреб.

6. Вдосконалення фінансового забезпечення розвитку аграрної сфери в умовах трансформації економіки передбачає формування фінансової стратегії, як базової функціональної концепції, що визначає довгострокові цілі фінансової діяльності суб'єктів господарювання і способи їх досягнення з мобілізації та витрачання грошових коштів. При цьому фінансова стратегія формує довгострокові цілі діяльності аграрного підприємства. Запропоновано здійснювати формування і реалізацію фінансової стратегії за такими змінними: темпи збалансованого приросту обсягу продажів; рентабельність власного капіталу; коефіцієнт капіталізації прибутку; рентабельність активів, чиста рентабельність продажів; оборотність активів; показник співвідношення позикового і власного капіталу.

7. Аграрні підприємства мають обмежені можливості самофінансування інвестиційних пропозицій, питома вага яких становить 12,6 %. Серед зовнішніх джерел, частка яких становить 87,4 %, сільськогосподарські товаровиробники віддають перевагу прямому інвестуванню і пільговому кредитуванню. У цьому контексті в роботі вказано на необхідність практичного використання нових, прогресивних форм фінансування функціонування суб'єктів аграрної сфери. Обґрунтовано доцільність та розкрито переваги мезонінного фінансування як ефективного інструменту залучення фінансових ресурсів для забезпечення безперебійної діяльності підприємств аграрної сфери, яке поєднує в собі характеристики власних і позикових джерел фінансових коштів, кредитної форми фінансування з акціонерною та передбачає використання цінних паперів та похідних фінансових інструментів у процесі реалізації угоди.

8. Результати проведеного дослідження і виконаних розрахунків підтверджують, що нарощення обсягів фінансового забезпечення суб'єктів аграрної сфери та реалізація резервів їх стратегічного розвитку значною мірою залежить від ефективного управління фінансовою стійкістю, що включає в себе

економічні, фінансові та організаційні аспекти діяльності, зокрема: постачальницько-збутова політика; фінансова політика (аналіз грошових потоків, вибір стратегії залучення зовнішніх ресурсів), управління дебіторською та кредиторською заборгованістю, розробка облікової і податкової політики, контроль і управління витратами; кредитна політика (визначення загального обсягу і джерел залучення позикових коштів, види гарантій).

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. **Мацьків В. В.** Зміст і структура механізму фінансового забезпечення у розвитку суб'єктів господарювання аграрного сектора економіки. *Обліково-аналітичне і організаційно-правове забезпечення діяльності підприємств в умовах інституційних трансформацій : колективна монографія / Р. Ф. Бруханський [та ін.].* Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2017. С. 71-84. *(Особистий внесок автора: досліджено зміст і структуру механізму фінансового забезпечення, визначено його роль у розвитку суб'єктів господарювання аграрного сектору економіки).* (0,81 друк. арк.).

Статті у наукових фахових виданнях:

2. Мацьків В. В. Фінансовий механізм забезпечення розвитку підприємств. *Інноваційна економіка.* 2013. № 11(49). С. 194-200. *[Міжнародні наукометричні бази: Index Copernicus].* (0,45 друк. арк.).

3. Мацьків В. В. Теоретичні основи фінансового забезпечення підприємств. *Сталий розвиток економіки.* 2013. № 5(22). С. 351-357. *[Міжнародні наукометричні бази: Index Copernicus].* (0,52 друк. арк.).

4. Мацьків В. В. Особливості формування фінансового капіталу підприємств. *Інноваційна економіка.* 2014. № 1. С. 171-175 *[Міжнародні наукометричні бази: Index Copernicus].* (0,43 друк. арк.).

5. Matskiv V. V. Economic Essence and Components of Financial Support of Agricultural Sector. *Baltic Journal of Economic Studies.* 2015. Vol. 1(2015), No. 2 november. P. 83-88. *[Міжнародні наукометричні бази: Web of Science].* (0,68 друк. арк.).

6. Мацьків В. В. Складові фінансового забезпечення аграрного сектору. *Сталий розвиток економіки.* 2015. № 3 (28). С. 276-282. *[Міжнародні наукометричні бази: Index Copernicus].* (0,62 друк. арк.).

7. Мацьків В. В. Методичний інструментарій оцінювання фінансового забезпечення підприємства. *Економічний дискурс.* 2018. № 4. С. 54-63. *[Міжнародні наукометричні бази: Index Copernicus].* (0,83 друк. арк.).

Наукові праці апробаційного характеру:

8. Мацьків В. В. Особливості фінансового забезпечення підприємств. *Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна візія та виклики глобалізації: збірник тез XI Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених.* Тернопіль, 2014. Ч. 2. С. 99-101. (0,10 друк. арк.).

9. Мацьків В. В. Удосконалення фінансового забезпечення підприємств. *Наука і сучасність: виклики XXI століття* : матеріали міжнародної конференції. Київ, 2014. Ч. I. С. 80-83. (0,16 друк. арк.).

10. Мацьків В. В. Фінансове забезпечення розвитку аграрного бізнесу. *Теоретичні та прикладні аспекти розвитку аграрного бізнесу України*: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. Тернопіль: ТНЕУ, 2015. С. 156-159. (0,2 друк. арк.).

11. Мацьків В. В. Проблеми вдосконалення фінансового забезпечення підприємств. *Прикладна економіка – від теорії до практики*: матер. I Всеукр. наук.-практ. конф. Тернопіль: ТНЕУ, 2015. С. 98-100. (0,15 друк. арк.).

12. Мацьків В. В. Фінансове забезпечення збалансованого розвитку аграрного сектору економіки. *Стратегія збалансованого використання економічного, технологічного та ресурсного потенціалу країни*: зб. наук. праць II міжнар. наук.-практ. конф. 1 червня 2016 р. (ПДАТУ, м. Кам'янець-Подільський). Тернопіль: Крок, 2016. С. 162-164. (0,13 друк. арк.).

13. Мацьків В. В. Інструментарій оцінювання фінансового забезпечення. *Прикладна економіка - від теорії до практики*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. [м. Тернопіль, 20 жовт. 2016 р.]. Тернопіль: Вектор, 2016. С. 167-169. (0,16 друк. арк.).

14. Мацьків В. В. Оцінювання фінансового забезпечення підприємства та його методичний інструментарій. *Прикладна економіка – від теорії до практики* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції [Тернопіль, 27 жовтня 2017 р.]. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2017. С. 119-122. (0,45 друк. арк.).

15. Мацьків В.В. Сутність та складові елементи фінансового забезпечення аграрного сектору. *Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури: виклики постіндустріальної економіки*: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми формування та розвитку інноваційної інфраструктури: виклики постіндустріальної економіки», Львів, 18-19 травня 2017 р. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2017. С. 287-289. (0,15 друк. арк.).

16. Matskiv V. The Financial Provision Of The Enterprises. *The Economic and Social Development of Ukraine in the XXI Century: The National Vision and Challenges*: Collection of scientific articles. Dradt2Digital Publishing House, 2017. P. 53-55. (0,34 друк. арк.).

17. Мацьків В. В. Роль фінансових ресурсів підприємств у забезпеченні економічного розвитку України в умовах трансформаційних перетворень. *Фінансово-економічний розвиток України в умовах трансформаційних перетворень*: матеріали VII Всеукр. наук.-практ. конф. 26 квітн. 2018 р. (ЛТЕУ, м. Львів). Тернопіль: Крок, 2018. С. 87-88. (0,12 друк. арк.).

18. Мацьків В. В. Основні аспекти фінансового забезпечення виробничих процесів в умовах глобалізації. *Стратегії та інновації: актуальні управлінські практики*: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції. Кривий Ріг: Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, 2018. С. 70-73. (0,2 друк. арк.).

19. Мацьків В. В. Вплив грошового потоку на розвиток підприємства. *Цифрова економіка: тренди та перспективи*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Тернопіль, 25 жовтня 2018 р. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2018. С. 179-181. (0,2 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Мацьків В. В. Фінансове забезпечення розвитку аграрної сфери України. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. – Чернігівський національний технологічний університет МОН України, м. Чернігів, 2020.

Дисертація присвячена розробці теоретичних положень, методичних і практичних рекомендацій щодо фінансового забезпечення розвитку аграрної сфери України. В дисертації узагальнено теоретичні підходи до визначення суті та складових фінансового забезпечення. Охарактеризовано особливості фінансового забезпечення аграрної сфери та розглянуто методичні положення оцінювання стану фінансового забезпечення. Визначено вплив фінансового механізму на фінансове забезпечення розвитку аграрної сфери України.

Проаналізовано практику фінансового забезпечення аграрної сфери України. Виявлено позитивну динаміку забезпечення фінансовими ресурсами суб'єктів господарювання аграрної сфери України, зокрема: банківського кредитування. З'ясовано, що зазначені зміни найбільш відчутні стосовно короткострокового кредитування, ніж середньострокових і довгострокових позик банків, що дозволяє стверджувати про дефіцит ресурсного забезпечення виробничих потреб агропромислових підприємств. Констатовано, що визначальною умовою ефективної роботи суб'єктів господарювання є власні фінансові надходження, котрі можуть формуватися в результаті внутрішніх грошових потоків у вигляді чистого доходу від звичайної і амортизаційної діяльності та зовнішніх – пайових внесків засновників (акціонерів), цільових надходжень, безоплатної фінансової допомоги.

Визначено необхідність формування фінансової стратегії фінансового забезпечення функціонування аграрної сфери на основі мобілізації та використання фінансових ресурсів. Обґрунтовано доцільність використання суб'єктами аграрної сфери гібридних форм задоволення потреби у фінансових ресурсах. Запропоновано науково-прикладні рекомендації щодо перспективних форм фінансування розвитку вітчизняної аграрної сфери. Розроблено пропозиції по нарощенню обсягів фінансування аграрної сфери України для використання резервів стратегічного розвитку.

Ключові слова: фінансування, фінансове забезпечення, фінансовий механізм, фінансові ресурси, кредит, прибуток, суб'єкти господарювання, сільськогосподарські підприємства, аграрна сфера.

АННОТАЦИЯ

Мацькив В. В. Финансовое обеспечение развития аграрной сферы Украины. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – деньги, финансы и кредит. – Черниговский национальный технологический университет МПН Украины, г. Чернигов, 2020.

Диссертация посвящена разработке теоретических положений, методических и практических рекомендаций финансового обеспечения развития аграрной сферы Украины. Обоснована необходимость совершенствования классификации финансового обеспечения. Определено влияние финансового механизма на финансовое обеспечение развития аграрной сферы Украины. Уточнено, что финансовое обеспечение как система может быть представлена через совокупность подсистем: информационная; нормативно-правовая; организационно-административная; институциональная; функционально-экономическая.

Проанализирована практика финансового обеспечения аграрной сферы Украины. Выявлена положительная динамика обеспечения финансовыми ресурсами субъектов хозяйствования аграрной сферы Украины, в частности банковского кредитования. Установлено, что указанные изменения наиболее ощутимы в отношении краткосрочного кредитования, чем среднесрочных и долгосрочных займов банков. Это позволяет утверждать о дефиците ресурсного обеспечения производственных нужд агропромышленных предприятий. Констатируется, что определяющим условием эффективной работы субъектов хозяйствования являются собственные финансовые поступления, которые могут формироваться в результате внутренних денежных потоков в виде чистого дохода от обычной и амортизационной деятельности и внешних – паевых взносов учредителей (акционеров), целевых поступлений, безвозмездной финансовой помощи.

Установлено, что основным препятствием для привлечения новых кредитов субъектами хозяйствования аграрной сферы являются высокие ставки по кредитам; чрезмерные требования к залогу; наличие других источников финансирования; усиление влияния колебаний курса гривны к иностранным валютам.

Отмечены положительные тенденции, характеризующие осуществление финансирования аграрной сферы, которые заключались во внедрении системы льготного кредитования сельскохозяйственных предприятий, согласно которой удешевление кредитов осуществлялось в режиме кредитной субсидии и состояло в субсидировании части платы (процентов) за использование кредитов, предоставленных банками в национальной и иностранной валютах.

Определена необходимость качественного совершенствования финансового обеспечения функционирования аграрной сферы, которая обоснована необходимостью формирования соответствующей финансовой стратегии, что определяет долгосрочные цели, способы их достижения на основе мобилизации и использования финансовых ресурсов. Отмечено, что в

зависимости от уровня принимаемых стратегических решений можно выделить следующие финансовые стратегии субъектов хозяйствования аграрной сферы Украины: общие (корпоративные) финансовые стратегии, обеспечивающие формирование общего направления финансового развития экономической системы в целом; конкурентные финансовые стратеги, которые разрабатываются конкретными подразделениями предприятия, с целью обеспечения эффективного финансирования бизнес-планов развития отдельных процессов, направлений и подразделений; функциональные финансовые стратеги, которые разрабатываются и реализуются в интересах отдельных служб предприятия.

Обоснована целесообразность использования субъектами аграрной сферы гибридных форм удовлетворения потребности в финансовых ресурсах. Предложены научно-прикладные рекомендации по перспективным формам финансирования развития аграрной сферы. Разработаны предложения по наращиванию объемов финансирования аграрной сферы Украины для использования резервов стратегического развития.

Ключевые слова: финансирование, финансовое обеспечение, финансовый механизм, финансовые ресурсы, кредит, прибыль, сельскохозяйственные предприятия, аграрная сфера.

ABSTRACT

Matskiv V. V. Financial Provision of the Development of the Agricultural Sector of Ukraine. – Manuscript.

Thesis for the academic degree of Candidate of Economics in 08.00.08 – Finance, Money and Credit. – Chernihiv National University of Technology, Chernihiv, 2020.

The dissertation is concerned with the study of theoretical concepts, and with methodical and practical recommendations for the financial provision of the agricultural sector of Ukraine. The need to improve the classification of financial provision is substantiated. The influence of the financial mechanism on the financial provision of the development of the agricultural sector of Ukraine has been determined.

The practice of financial provision of the agrarian sector of Ukraine is analyzed. Positive dynamics of providing of financial resources of economic entities of the agricultural sector of Ukraine, such as bank lending, were revealed. It is found out that the mentioned changes are more noticeable in the short-term lending than in the medium- and long-term bank loans, which allows us to argue for a shortage of resource provision of the production needs of agricultural enterprises. It is stated that the general condition of the efficient operation of economic entities is their own financial revenues, which can be formed as a result of internal cash flows in the form of net income from ordinary activities and amortization and external ones - share contributions of the founders (shareholders), earmarked revenues, free financial assistance. The necessity of forming a financial strategy of financial provision of

functioning of the agrarian sector on the basis of mobilization and use of financial resources is determined.

The applicability of using agrarian subjects of hybrid forms of satisfaction of financial resource requirement is justified. Scientific and applied recommendations on promising forms of financing of development of domestic agrarian sector are suggested. Suggestions of ramp up of financing of the agricultural sector of Ukraine for use of strategic development reserves have been elaborated.

Keywords: financing, financial provision, financial mechanism, financial resources, loan, profit, economic entities, agricultural enterprises, agrarian sector.